

Synen på Castro i Nord och Syd

Carmen Blanco Valer

Hela artikeln publicerad i Feministiskt Perspektiv, 2017-01-10 | feministisktperspektiv.se

Reaktionerna på Fidel Castros död har varit polariserade – sorg och glädje, hyllningar och kritik. Carmen Blanco Valer, global rättviseaktivist, antikolonialist och feminist, beskriver i en essä en personlighet som har präglat den moderna historien, inte minst i Latinamerika, på gott och ont.

Sedan Fidel Castros död har sociala medier flödat av kommentarer kring Castro med kategoriska påståenden om det kubanska samhället. Länkar och inlägg som nått mig från Latinamerika och latinamerikaner i Sverige skiljer sig från de som delas av svenska vänner och bekanta. Bland de senare har, med få undantag, även folk med engagemang för rättvisa, ekonomisk demokrati och – inte minst – kvinnors rättigheter, frossat i kategoriska och onyanserade fördömanden av Castro och den kubanska processen.

Annat är det med Saudiarabien

Jag vågar gissa att få av dessa skribenter engagerade sig i att ta upp rättvise-, demokrati- och jämställdhetsaspekter i samband den saudiska kungens död förra året, för att nämna ett exempel. Detta trots att Sverige har betydligt mer kontroversiella relationer med Saudiarabien än med Kuba. Däremot berörde dödsfallet tydligen både kungen och näringslivsminister Mikael Damberg, som åkte dit som budbärare för kondoleanser. Sveriges lojalitet med Saudiarabien blev ännu mer uppenbar nyligen när statsministern för den ”feministiska regeringen” besökte landet och sedan försökte beskriva jämställdhetssituationen där i förmildrande ordalag. Detta i ett land där kvinnor inte får resa själva eller beblanda sig med män i offentliga rum.

Värnandet om demokrati och jämställdhet tycks vara starkt kopplat till svenska ekonomiska intressen. Ju mer som finns att tjäna på relationer till ett land desto svalare tycks intresset för demokratin vara.

Mot den bakgrunden ser jag de kategoriska påståenden om Kuba som dominerat såväl mainstream-medier som sociala medier, men även bristen på intresse från den ”feministiska regeringen” – och tvärsäkra tyckare som inte ens kan placera landet geografiskt – för områden där Kuba är förebild. Min erfarenhet är att många vuxna i Sverige har svårt att skilja mellan Central-, Syd-, och Nordamerika och att ännu fler har svårt att placera Karibien på kartan samt envisas med att använda den felaktiga koloniala benämningen ”Västindien”.

Benämningen har bitit sig fast bland svenskar som en kvarleva av europeisk kolonialnostalg och en önskan att behålla namnen från de koloniala ”glansdagarna”, då plundringen av den amerikanska kontinenten banade väg för Europas ekonomiska blomstring och kapitalismens framväxt. Därför ser jag paralleller till den enkelspåriga synen på Kuba som symbol för allt man vill ta avstånd från bland många här i Sverige. Detta oavsett vad FN:s statistik som avspeglar olika rättigheter visar.

Jag råkade födas 1959, samma år som den kubanska revolutionen, i en familj som följt processen på nära håll,

i den världsdelen där Kuba ligger. En världsdelen som sedan fem sekler tillbaka invaderats, koloniserats och plundrats och där de flesta länder än i dag lider av extremt orättvis resursfördelning – ett kolonialt, rasistiskt och extremt patriarkalt arv.

Simmar motströms

Som envis global rättviseaktivist, antikolonialist och feminist tänker jag simma motströms och tillföra avkoloniserande och feministiska underifrånperspektiv i Kuba. Perspektiv som delvis delas av miljoner människor i Latinamerika, av de invaderade och besegrade urfolksättlingar, afroättlingar samt fattiga mestiser och vita som bär andras välfärd på sina axlar. Perspektiv som även, enligt min bedömning, delas av en majoritet av de över 100 000 latinamerikaner som lever i Sverige och upplevt sig djupt kränkta av den nuvarande regeringens hantering av Castros dödsfall.

Självklart skiljer sig dessa perspektiv diametralt från de som är dominerande bland de ekonomiska makteliterna i Latinamerika. Detta eftersom perspektiv inte formas i ett vakuum utan i högsta grad av betraktarens plats inom maktstrukturer baserade på klass, kön, etnicitet och andra, även när de påstås vara ”objektiva” eller ”neutrala”. Jag påstår alltså inte att mina perspektiv är ”neutrala”, utan

speglar global maktordning

positionerade framför allt inom den koloniala och globala maktordningens pyramid. I denna pyramid har ett fåtal getts tolkningsföreträde över världen och därmed rätten att fastslå egna tolkningar som ”sanningar”. Samtidigt har stora delar av mänskligheten aldrig haft möjlighet att dela med sig av sina perspektiv på vad till exempel ”demokrati” är.

Kubas namn härstammar från tainofolkets språk. Tainofolket var ett av de folk som drabbades först av den europeiska invasionen 1492. Inom loppet av hundra år hade de så gott som förintats. På grund av arbetskraftsbristen som befolkningsminskningen ledde till satsade kolonialmakterna på människohandel. Detta kom att drabba den afrikanska kontinenten vars folk förslavades, kidnappades och avhumaniserades. På så sätt har Kubas befolkning formats av överlevande urfolk, kidnappade afrikaner och européer. Liksom på andra koloniserade platser utsattes folk och natur för exploatering i den kristna guden och spanska kronans namn, rättfärdigad av rasism, samtidigt som europeiska patriarkala strukturer etablerades.

Kvinnofrigörelse högt på dagordningen

Det var troligtvis den aktiva kvinnomedverkan i gerillakampen, om än i skuggan av de skäggiga mansikonerna, som bidrog till att kvinnors rättigheter blev centrala för den kubanska revolutionen. Redan den 1 januari 1959, några timmar efter att diktatorn Batista flytt landet, tog Fidel Castro i sitt första tal upp kvinnornas situation och att den revolutionära processen måste sätta stopp för de mest förtrycktas exkludering. Han uttryckte även att revolutionens framgång längre fram skulle komma att utvärderas bland annat utifrån huruvida de klarade av att lösa förtryck som drabbade kvinnorna eller ej.

USAs nykoloni

Kubas samtidshistoria har fortflöpt med nära koppling till USA. 1958 hade ön, som knappt är så stor som en fjärde del av Sveriges yta – under den korta tiden som republik sedan kolonialmakten Spanien lämnat ön – redan hunnit utsättas för tre olika militära invasioner och interventioner från USA. Detta som konsekvens av Monroedoktrinen, en politik fastslagen av USA:s president James Monroe 1823, och som innebar egenmäktiga anspråk på Latinamerika.

Det var inte bara Kuba som angreps av nationen i norr. Totalt har USA kränkt de latinamerikanska och karibiska ländernas suveränitet minst fyrtio gånger, och varje gång i samband med att ett land värnade om sin egen befolknings intressen och ville gå sin egen väg. Parallellt med att USA:s aggressiva epok gentemot Latinamerika inklusive Kuba inleddes, drog Sverige fördel av USA:s generösa invandringspolitik. Mark beslagtogs från urfolken med våld och erbjöds gratis till svenskar och andra européer som var beredda att bosätta sig i det ”glesbefolkade” – eller snarare systematiskt och med våld avfolkade – inlandet i USA.

1952 tog diktatorn Fulgencio Batista makten i Kuba genom en statskupp. Under hans styre omvandlades ön mer eller mindre till en USA-koloni. Förutom att öns naturresurser utnyttjades för monokultur där sockerrör och tobak ersatte livsmedelsodling, blev Kuba även säte för omfattande kasino- och bordellverksamhet.

Kuba var dåtidens Thailand

Kubanska kvinnors och hbt-personers utsatthet gagnade inte bara rika nordamerikanska mäns lustar, utan även mindre rika, bland dem sjömännen. Något som den svenska skalden Evert Taube skildrar i den prostitutionsromantiseringssången: ”Flickan i Havanna stänger dörren av cederträ. Sjömannen är inne, flickan på hans knä. Vill du bli mitt hjärtas kung? Har du pengar i din pung?”.

Det som drabbade Kuba fram till revolutionen 1959 påminner om dagens Thailand, omtyckt resmål för svenskar med liknande exploatering av kvinnor, hbt-personer och barn. Trots dessa nära band mellan Sverige och Thailand, väckte inte den thailändska kungens död förra året lika stor intresse som Castros död nu. Konstigare ändå är att inte så många i Sverige tycks vara bekymrade över bristen på demokrati i Thailand, så som de är när det gäller Kuba.

Det var alltså diktatorn Batistas maktmissbruk och USA:s exploatering av Kubas naturrikedomar samt kränkande behandling av det kubanska folket som utlöste upproret som störtade honom och blev startskottet för den revolutionära process som drivits på Kuba under 57 år. Därför såg många av de exploaterade och förtryckta i Latinamerika och Karibien hopp i denna historiska händelse, som visade att även ett litet land kunde sätta stopp för USA:s översitteri och maktmissbruk.

Kuba var och är ännu banbrytande när det gäller kvinnors rätt till sin egen kropp. Fri och avgiftsfri abort började gälla 1965, något som i Sverige inte genomfördes förrän 1974. I de flesta karibiska och latinamerikanska länder förvägras kvinnor fortfarande denna rätt. I sju av tjugo länder är alla typer av abort illegala och kvinnor kan riskera upp till 30 års fängelse om de gör abort. Till följd av underjordiska aborter dör tusentals kvinnor varje år. Utom Kuba är det hittills bara Guyana (1995) och Uruguay (2012) som har infört fri abort.

Demokrati - Demokratur

Kuba-kritikerna stirrar sig blinda på sin egen definition av demokrati – en formell borgerlig representativ demokrati som inte nödvändigtvis innebär folkligt deltagande eller folkstyre. Det finns gott om exempel på demokratier där folket kallas till regelbundna val så att eliterna kan turas om att styra landet på kapitalets villkor, och som mellan valen systematiskt kränker mänskliga rättigheter genom att folk förvägras rätten att äta sig mätta, leva på sitt arbete, lära sig att läsa och skriva, erhålla vård om de inte kan betala för den. Där utvinningsindustrierna och andra ekonomiska verksamheter ”rätt” till vatten går före människors och

forts sid 8

forts från sid 7

naturens rättigheter. Stater som förvägrar kvinnor och transpersoner rätten att bestämma över sina kroppar. För mig är de inte demokratier utan demokraturer, som sätter kapitalets rättigheter högst och styrs av penningens diktatur.

Jag har synpunkter på demokratin i Kuba. De gräsrotsdemokratiska organ som tycks finnas där, vars förtjänster kommit fram de gånger ön drabbats av naturkatastrofer och den folkligt baserade beredskapen mycket snabbt fått samhället på fötterna igen, imponerar. Samtidigt oroas jag över det demokratiska underskott som enpartisystem och begränsningar av fri- och rättigheter innebär. Jag har förståelse för de historiska orsakerna i en fientlig omvärld med överhängande risk för invasion från USA och den kriminella blockad landet fortfarande utsätts för. Den krigsliknande situationen har pågått under 57 år med USA som huvudangripare med stöd från merparten av världens demokraturer.

Men bortsett från vad jag gillar och ogillar sätter jag det kubanska folkets rätt att själva styra sin framtid, utan imperialistiskt inblandning, högt. Det gäller även deras rätt att själva bestämma i vilken takt de vill revolutionera sin revolution.

Därför vägrar jag vara tyst nu när Kuba döms utifrån koloniala parametrar. Det globala nordets definitioner av "sann" demokrati är formade utifrån egna ekonomiska intressen och tummas på när dessa står på spel. De gällande definitionerna av "demokrati" och "rättigheter" har inte formats i global konsensus. Syd bjöds in när de redan var färdiga, och kampen för omdefiniering pågår ständigt, när vi urfolk och andra kämpar även för naturens rättigheter. Det globala nord och makteliterna i syd ska inte ha ensamrätt, eller rätt överhuvudtaget att begränsa mänskliga rättigheter till medborgerliga och politiska. Vi människor är mer än medborgare. Våra rättigheter är ekonomiska, sociala, kulturella, medborgerliga och politiska samt odelbara.

Fidel Castro är död, men kommer att leva vidare genom den kubanska processen, genom vunna och framtida rättigheter. Han överlevde de över 600 attentat som USA utsatte honom för, försvarade den lilla öns självständighet från förövaren i norr, bidrog till välfärdens framväxt och andra länders befrielseprocesser, inklusive befrielsen från apartheid i Sydafrika, för att slutligen dö en värdig och naturlig åldersdöd. Därför kommer han att fortsätta lysa bland andra stjärnor som inspirerar den fortsatta kampen mot orättvisorna i denna långa mörka nyliberala natt.

